עד קמי פסחא משמע ורבי יוסי סבר עד דמתפני פסחא משמע ולפוס הכיא סוגיא מתניתין דקיימא קיימא ורבי יוסי סבר עד שיגא אפילו הכי כיון דהך סוגיא איתמרא בסוגיא דנדרים משמע דאיכא למסמך עילויה טפי מהכיא סוגיא דהתם דלאו בדוכתא דאיתמר ועוד דהא תניא כי הך סוגיא והוא דעת הרב רבינו משה בר מיימון זכרונו לברכה. אבל הרב רבינו משה בר נחמן זכרונו לברכה פסק כסוגיא דהתם דלא תיפוך דרבי יוסי אמר בעד פני אסור עד שיגא ונקטינן כותיה: ירושלמי [ח] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין שאני טועם עד שיהא משתה בני כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו כמי שאין זמנו קבוע ולא אפשיטא ולחומרא: **מתני' עד היכן עד שיהא היכן עד שיפחילו העם להכנים בכלכלות.** קין זמן לקיטת פירות תאנים וקרי ליה קין לפי שקוצין אותן ביד וקתני דכיון דאמר עד היכן או עד שיהא עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות ולא יותר לפי שאין זמן קבוע: **עד שיקפילו המקצועות.** הסכינים שהם מיוחדים לחתוך התאנים כשעושים מהן עיגולין נקראין מקצועות והכי אשכחן דקרי קרא לסכיני מקצועות דכתיב (ישעיה מד) יעשהו במקצועות ואף העיגולין עצמן נקראים כן על שמן: **גמ' גלגלה של תאנים.** שלפי שהן נקצות ביד לקיטתן קרויה קין. ולא כלכלה של ענבים משום דלא מקצצן בידא אלא על ידי סכין והיא תחיכה מקריא: **ענבים כי מירדדן מקצצן בידא.** כשיבשו עוקצי הענבים אף הם נקצין ביד מקרו:

מותרות

לספיקא ורבי יוסי סבר [ט]מעייל איניש נפשיה לספיקא ורמינהי [י]מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים ואמר קדשתי את בתי הגדולה ואיני יודע אם גדולה שבגדולות אם גדולה שבקטנות ואם קטנה שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות כולן אסורות [יא] דברי ר"מ חוץ מן הקטנה שבקטנות רבי יוסי אומר [יב]כולן מותרות חוץ מן הגדולה שבגדולות אמר רבי חנינא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה והתניא [יג]זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד [יד]לפני ר"מ אומר עד שיצא ורבי יוסי אומר עד שיגיע: **מתני'** [טו]**[יז]עד** הקציר עד הבציר עד המסיק אינו אסור אלא עד שיגיע זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד שיגיע אסור עד שיגיע אמר עד שיהא אסור עד שיצא [יח]וכל שאין זמנו קבוע בין אמר עד שיהא בין אמר עד שיגיע אינו אסור אלא עד שיגיע [יט]עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות [כ]עד שיעבור הקיץ עד שיקפילו המקצועות: **גמ'** [כא]**תנא** כלכלה שאמרו כלכלה של תאנים ולא כלכלה של ענבים תניא [כב]הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים רשב"ג אומר ענבים בכלל תאנים מאי טעמא דתנא קמא קסבר תאנים מיקצצן בידא ענבים לא מיקצצן בידא רשב"ג סבר ענבים נמי כי מירדדן מיקצצן בידא: עד שיעבור הקיץ עד שיכפלו המקצועות: תנא עד שיכפילו רוב המקצועות

תנא

זו עד זו ותרוייהו שיעבור ויקפילו משמע בסוף הקיץ: **גמ' ולא כלכלה של ענבים.** משמע אף על פי שהבציר הוי סמוך לאלתר לקיץ לא אמרינן שזה נתכוון לכלכלה של ענבים אלא ודאי אינו אסור אלא עד תאנים: **ענבים בכלל תאנים.** ואסור עד כלכלה של ענבים: ענבים לא מקצצו ביד אלא בסכין ולא דמו כלל לתאנים הלכך לא הוו בכלל תאנים: **ענבים נמי כי מירדדן.** כשמתבשלין יפה יפה שנושרין ענבים מן האשכול מקצצו נמי בידא כתאנים הלכך הוו בכלל תאנים: [כג]**סגא הוקפלו רוב המקצועות.** אותן תאנים שנשתיירו בשדות ובאילנות:

מותרות

ומפרש בתר הכי כל שידוע זמן משיכתו ואמר עד שיהא עד שיגא קאמר כי (אין) זמן הויתו קלוקה אבל דבר שאין זמן הויתו קלוקה אפי' אמר עד שיהא אין בדעתו להכניס עצמו באיסור זמן שאין ידוע לו כמה ימצא ועד שיגיע קאמר: עד הקיץ עד שיהא קיץ. גם קיץ אין זמנו קבוע הלכך בכל ענין עד שיתחיל קאמר והרב רבי אליעזר ממיץ דקדק מדקתני

ענבים שנקצצין בסכין נקרא בציר: ענבים נמי כי מירדדן. פירוש כשמתייבשו נקצצות ביד [ל"א] מיזכדן כמו תבילי זכדין: עד שיקפלו רוב המקצועות. סכינים שקוצצין בהם עיגולי תאנים והעיגולים עצמן נקראין קציעות:

גבי קין עד הקיץ עד שיהא וגבי קליר ומסיק לא קתני עד שיהא אלמא דוקא קתני דקליר ומסיק זמן משיכתן ידוע כמו פסח ואי אמר עד שיהא עד שיעבור קאמר אבל קיץ ומסיק זמן קבוע אינו אלא עד שיגיע: **ודבר שאין זמנו קבוע.** פי' אם מלה נדרו בלכת פלוני למקום פלוני אז עד מלחמת פלוני שאין ידוע כמה יהיה באותו מקום וכמה ממשך המלחמה הילכך לא מתכוון לומר כל זמן היות פלוני באותו מקום וכל ימי היות המלחמה ולא נראה אלי פירושא כי הדבר ידוע שלפעמים ימי הקליר וימי הבציר מועטין ופעמים מרובין לפי ברכת הגשמים ועוד דמשמע דזה הכלל אף אדברים הגמוייס במשנה והאי דלא קאמר בקליר ובציר ומסיק עד שיהא כיון דתנא אינו אסור אלא עד שיגיע הוי כאילו תנא עד שיהא דהכי משמע לשנא באותה לשון אומר אינו אסור אלא עד שיגיע: **עד שיתחילו העם להכנים בכלכלות.** לא שיקוצו עדיין אלא עד שיקצצו הרבה ומכניסין בכלכלות: **עד שיקפילו המקצועות.** היינו סכינין שנקפלין ונכנסין לתוך קטיסה כגון תער ולאחר שעבר הקיץ מקפלין אותן ונכנסין לתוך הקפה ומצניעין אותן לשנה הבאה וע"ש כך נקראין התאנים אחר שדרסום בעיגול קציעות ורש מפרשים מקצועות היינו מחלגות שמיבשין עליהם התאנים בשדה ולאחר שמכניסין התאנים מקפלין המחלגות לשמרם: הכל לפי מקום נדרו. ואם רוב תבואות המקום שעורים עד קליר שעורים ועוד קאמר אם היה בהר ואם היה בנקעה גם זה הולך אחר מקום נדרו: גמ' **למימרא דר"מ סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא.** כדפרש"בן במתני' דבהא פליגי: מי שיש לו שתי כתי בנות. מעשה היא בקדושין בפרק האומר (דף סד:) כגון שנשא שתי נשים זו אחר זו והיה לו בנות משתיהן וכולן קטנות וידעו לקדשן: **ואיני יודע.** לא בברתי כוותי: **כולן אסורות.** אף אמצעיות שבכתות דמעטיל אינש נפשיה לספיקא ורבי יוסי סבר שאין דעתו אלא דבר המבורר שאין לספקפק: **ולא בלבלה של ענבים.** שהחליפו משמתינו ומתני' דקדושין דוקא: **והתניא.** ניחוש לא מיקרי קין לשון משמע דבר הגלקט ביד: **ורבן שמעון בן גמליאל סבר ענבים נמי כי מירדדן מיקצצן בידא.** כשהם מבושלין עומדין לירדות ממיבוכן כמו הרוזה אלות דבש: **לישנא אחריינא** מיזדדן. מתייבשו וזוחות ליקלן כדתנן בשבת תבילי קש ותבילי זכדין:

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ט מהל' מאיסורי ביאה הל' ט סמג עשין יח טור ש"ע אה"ע סי' לז סעי' יח:

יט ב ג מיי' פ"י מהל' נדרים הל' ז ח סמג לאוין רמב טור ש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יב:

כ ד מיי' שם הל' ט טור ש"ע שם סעי' טז:

כא ה מיי' שם טור ש"ע שם סעיף יח:

כב ו מיי' שם טור ש"ע שם סעי' טז:

כג ז מיי' פ"ט שם הלכה יב סמג שם טור ש"ע יו"ד סי' ריז סעי' כד:

תוספות

ורמינהו מי שיש לו שתי כיתי בנות משתי נשים. מכל אשה שתי בנות קטנה וגדולה משנה היא בקידושין פרק האומר (דף סד:) דסבר רבי מאיר דמחמת אינש נפשיה לספיקא ומאן קרי לה לגדולה קטנה שבגדולות ורבי יוסי אמר וכו' לא מעייל אינש נפשיה לספיקא וגדולה דקאמר גדולה ממש: מוחלפת השיטה. ואיפוך ממתני' דר"מ לדרבי יוסי ודרבי יוסי לדר"מ: והתניא. ניחותא ומאי דמסיק התם אביי בלישנא פליגי ואין צריך לומר מוחלפת השיטה: עד הבציר אינו אסור אלא עד שיגיע. וה"ק נמי אם אמר עד שיהא כיון דאין זמנו קבוע כדמפרש ואזיל: זה הכלל כל שזמנו קבוע בו'. כמו בציר אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע לבד בפ"ג בקידושין (דף סד:) י"מ דקליר ובציר הוי זמנו קבוע ואין זמנו [קבוע] כגון דאמר עד שילך פלוני למקום פלוני שאינו יודע כמה יאחר ול"נ דהא אמר עד שיהא הקיץ עד שיהא קין זמן אינו אסור אלא עד שיגיע: בין שאמר עד שיהא [כו'] אינו אסור אלא עד שיגיע דכל הני אין זמנן קבוע כמה נמשכין ענבים שנקצצין בסכין נקרא בציר: ענבים נמי כי מירדדן. פירוש כשמתייבשו נקצצות ביד [ל"א] מיזכדן כמו תבילי זכדין: עד שיקפלו רוב המקצועות. סכינים שקוצצין בהם עיגולי תאנים והעיגולים עצמן נקראין קציעות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כולן אסורות חוץ מן הקטנה שבקטנות דברי ר' מאיר ר' יוסי אומר כל"ל: (ב) רש"י ד"ה מוחלפת וכו' לר' מאיר מעייל אינש ובר' ולר' יוסי לא מעייל איניש כו' הס"ד: (ג) ד"ה אמר קונם שאני טועם יין עד הקציר של חטים ושעורים עד הבציר של ענבים: (ד) ד"ה אמר עד וכו' ענין אחר שיקפילו עד שהוזדרין התאנים בקציעות ועוקין אותן שיכיר"ש כמו ליטולא קציעות ולשון יקפילו על שם שמיתין אותן זו על זו ותרוייהו יכפילו ויקפילו שיעבור הקיץ משמע בסוף הקיץ כל"ל:

גליון הש"ס

בהר"ן ירושלמי קבע וכו' ולהומרא. עיין בהר"ן לקמן דף סב ע"ב ד"ה מחלוקת:

לעזי רש"י

שירטי"ש. מחרוזות.

פירוש הרא"ש

ור' יוסי סבר מעייל איניש נפשיה. ליאסר בכל מה שיוכל להסתפק: עד הקציר בו'. אינו אסור אלא עד שיגיע: בין שאמר עד שיהא [כו'] אינו אסור אלא עד שיגיע דכל הני אין זמנן קבוע כמה נמשכין

מסורת הש"ס

(א) [נעיל יט:], (ב) קידושין נא: סד:, (ג) [תוספתא פ"ד ע"ב הוטב קידושין סד:], (ד) [בקידושין סד: איתא פני וכן איתא בתוספתא דמכילתין פ"ד], (ה) [פי' הר"ן על רש מתני' תמלא בע"ב], (ו) [שייך לעמוד הקודם], (ז) [שייך לעמוד הבא], (ח) [פ"א ה"ג],

מוסף רש"י

מי שיש לו שתי כתי בנות משתי נשים. שנשא שניה לאחר מיתת הראשונה (קדושין סד:). גדולה שבגדולות. בנות הראשונה (שם נא: סד:). שבקטנות. בנות השניה (שם ושם). ואם קטנה שבגדולות. בספק זה, ולגבי בנות שניה מקרי כולהו בנות גדולות (שם נא:). כולן אסורות. לאחריה עד שיתן גט ואפילו אמצעית שבקטנות, דלגבי קטנות אותה הכת גדולה היא (שם). כולן מותרות. דלא מחית אינש למימר מילתא דליתי ביה לידי שלילה לאחמיה, וכי אמר גדולה, גדולה שבגדולות קאמר (שם). מוחלפת השיטה. הך דנדרים (שם) התנא שקידלין טעה באחת מהן והחליף שיטתו (פסחים נה.). והתניא. ניחותא, זה הכלל כל שזמנו קבוע. מספר ימי משך זמנו קבועים, כגון פסח וי"ט למעוטי קין וקליר ובציר, דאם אמר עד פני או אפילו עד שיהא, אינו אסור אלא עד שיגיע, דכיון דאין משך זמנו קבוע, שזה מתכר לכלות קייט וקצירו וחם אחחר, לא נתכוון זה אלא לאתילנו, משיתמילו הטם לקוות (קדושין סד:). אינו אסור אלא עד שיגיע. אפילו בעד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע, והוא שסמך לה זה הכלל כל שזמנו קבוע. ר"ל כמה הוא נמשך כל שאמר עד שיהא אסור עד שיגא וכל שאין זמנו קבוע, ר"ל כגון קין וקליר ובציר ומסיק שאין זמנם שוה ואיכא תרפי ואפלי, וכן פעמים רוב תבואות נמשך הרבה, אפילו אמר עד שיהא אינו אסור אלא עד שיגיע (מאירי בשמו).

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מופרוס משוס גזל. שמתיאשו מהן הבעלים: **ופטורות מן המעשר.** משום דהפקירא ניהו: **מרייהו.** בעליס של תאניס: **והוקפלו רו'.** דשרו למיכל כל אדס: **משום סניות מילתא.** כלומר מרוע לב היס אומר כן ולא משום עין יפה דעדיין לא הפקין: **אשכחיה.** לרבי טרפון גופיה דקאכיל מן התאניס דקסבר דהפקירא ניהו: **אחפיה.** לר' טרפון בשקא ההוא גברא שהיה משממרן: **על דבר זה.** שהניל עצמו בכבוד תורתו דקאמר אוי לו לטרפון: **פריליס.** שהוליאו מדית המקדש: **ונעשו חול.** ואף על פי כן נהרג עליהס בלשצר: **אמאי ציערו.** ההוא גברא לר' טרפון הא מהפקירא קא אכיל: **וקא סבר היינו דגנבן.** להכי לעריה: **אי הכי אמאי ציער ר' טרפון נפשיה.** כיון שתפסו כגנב מאי הוה ליה למעבד: **היה לו לפייסו.** בממון: **נפעלס.** לשס שמיס: **ודבר בהן לשס שמיס.** שתהא כל כוונתך לשמיס: **להיות עודר בו.** להשתכר ממנו כדי לאכול: **אלא קשיא דר' טרפון.** (ה) אס שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה שהוא מכס במקום שאין מכירין אותו אמאי ציער נפשיה בשביל שהוציא לזה שהוא מכס: **שרו לי תגראי.** הקדימו דיני לשל אחרים בשביל כבוד תורתי: **ובני דוד כהנים היו אלא מה כהן וכו'.**

לפתות

תנא הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות רבי ורבי יוסי בר רבי יהודה איקלעו להההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות רבי הוה קא אכיל רבי יוסי בר ר' יהודה לא אכיל אתא מרהון אמר להו אמאי לא אכלי רבנן הוקפלו רוב המקצועות הוא ואף על פי כן לא אכיל ר' יוסי בר ר' יהודה קסבר משום סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא רבי חמא בר רבי חנינא איקלע להההוא אתרא בזמן שהוקפלו רוב המקצועות הוה קאכיל יהיב לשמעיה לא אכיל אמר ליה אכול כך אמר לי רבי ישמעאל בר רבי יוסי משום אביו הוקפלו רוב המקצועות מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ר' טרפון אשכחיה ההוא גברא בזמן שהוקפלו המקצועות דקאכיל אחתיה בשקא ושקליה ואמטייה למשדיה בנהרא אמר (ו) לו אוי לו לטרפון שזה הורגו שמע ההוא גברא שבקיה וערק אמר רבי אבהו משום ר' חנניה בן גמליאל כל ימיו של אותו צדיק היה מצטער על דבר זה אמר [8]אוי לי שנשתמשתי בכתרה של תורה ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן (ז) [9]כל המשתמש בכתרה של תורה נעקר מן העולם קל וחומר ומה בלשצר שנשתמש בכלי קודש שנעשו (ח) כלי חול שנאמר [1]ובאו בה פריצים וחיללוה [10]כיון שפרצום נעשו חול נעקר מן העולם דכתיב [2]בה בליליא קטיל בלשצר המשתמש בכתרה של תורה שהוא (ט) חי וקיים לעולם על אחת כמה וכמה ורבי טרפון כיון דכי אכיל דהוקפלו רוב המקצועות הוה אמאי צעריה ההוא גברא משום דההוא הוו גנבי ליה ענבי כולה שתא וכיון דאשכחיה לר' טרפון סבר היינו דגנבן אי הכי אמאי ציער נפשיה משום דרבי טרפון עשיר גדול הוה והוה ליה לפייסו בדמים תניא [3]לאהבה את ה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו [4]שלא יאמר אדם אקרא שיקראוני חכם אשנה שיקראוני רבי (י) אשנן שאהיה זקן ואשב בישיבה אלא (יא) למד מאהבה וסוף הכבוד לבא שנאמר [5]קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך ואומר [6]דרכיה דרכי נועם ואומר [7]עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר רבי אליעזר בר ר' צדוק אומר (ב) [11]עשה דברים לשם פעלם ודבר בהם לשמם (ג) [12]אל תעשם עטרה להתגדל בהם ואל תעשם קורדום להיות עודר בו וקל וחומר ומה בלשצר שלא נשתמש אלא בכלי קדש שנעשו כלי חול נעקר מן העולם המשתמש בכתרה של תורה על אחת כמה וכמה אמר רבא [13]שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה באתרא דלא ידעי ליה דכתיב [7]ועבדך ירא את ה' מנעוריו אלא קשיא דר' טרפון (ד) דעשיר גדול היה והוה ליה לפייסיה בדמים רבא רמי כתיב ועבדך ירא את ה' מנעוריו וכתיב [8]יהלך זר ולא פיך הא באתרא דידעי ליה הא באתרא דלא ידעי ליה אמר רבא [14]שרי ליה לצורבא מרבנן למימר צורבא מרבנן אנא [15]שרו לי תיגראי ברישא דכתיב [9]ובני דוד כהנים היו (ד) מה כהן גוטל בראש אף תלמיד חכם גוטל בראש וכהן מנא לן דכתיב [10]וקדשתו כי את לחם (ה') אלהיך הוא מקריב (ז)[16]ותנא דבי רבי ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה

לפתות

מופרוס משוס גזל. שמתיאשו הן ממה שנשאר בשדה אחר שקפלו והכניסו רוב המקצועות: **ופטורות מן המעשר.** (דברים יד) ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך ילא הפקר שיש לו חלק ונחלה עמך: **משוס סניות מילתא הוא דקאמר הדין גברא.** מפני רוע לב לומר כבר התרתם אותם לעלמכם: **שמע ההוא גברא.** הכיר שר' טרפון היה: **שנשמשתי בכתרה של תורה.** שהניחו כשהוליאו שהוא ר' טרפון ולא הניחו אלא לכבוד תורתו: **אי הכי ר' טרפון אמאי ציער נפשיה.** אי אמרת בשלמא אלא הוה קפיד ההוא גברא אלא ההיא שעתא משייר הוה מצטער היאך לא הוליאו דבזמן שהוקפלו רוב המקצועות הפקרא ניהו ואי נמי לא ניית ליה לישלם ליה הוה פורתא אלא אי אמרת דכולה שתא הוו גנבי ליה עינבי מאי הוה ליה למעבד לר' טרפון וכי הוה ליה לשלומי דמי טובא דלא מחייב בהו. ומסקינן דאין הכי נמי כיון דעשיר גדול היה. מיהו דוקא בכי האי גוונא הוא דאסור משוס דההוא גברא עדיין היה מוסדו ולכבוד תורתו הוא שהניחו אבל ודאי לפטור עצמו בכבוד תורה במה שאינו חייב בו שרי כדאמרינן לקמן שרי ליה לגורבא מדרבנן למימר לא יהיבנא כרגא (ט) ושרי ליה נמי למימר שרו לי תיגראי בריש שכיולא בדברים הללו זכתה תורה לתלמידי חכמים כשם שזכתה להכהנים ולוויס תרומות ומעשרות: **קשרם על אצבעותיך.** כלומר לא תכוין להנאתך אלא כדי שיהיו שגורין בפיך והוסיף על זה ואמר ענדם על גרגרותיך ואמר כך הניא דאיה דאיה שסוף הכבוד לבא שנאמר דרכיה דרכי נועם ותומכיה ואומר ותומכיה מאושר: **לפעלס.** לשס הקב"ה שפעלס ועוה עליהס: **שנאמר ועבדך ירא את ה'.** דאפשר דאליהו לא הוה ידע ליה: **שרו לי תיגראי בריש.** התירו תגר שלי כלומר פסקו לי דיני תחלה: **ובני דוד כהנים היו.** שהיו חכמים והי' דינס ככהנים:

לפתות

מסורת הש"ס

(ו) [עיין תוספות סוטה ד: ד"ה נעקר], (ז) [מס' ד"א זוטא פ"ב], (ח) [אבות פ"ד מ"ה], (ד) גיטין נט: מ"ק כח: הוריות יב:, (ט) [ע"ב],

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר אוי לו לטרפון כל"ל ומיבא לו בתוקה: (ב) שם קודם שנעשו חול כל"ל ומיבא כלי בתוקה וכן לקמן: (ג) שם בכתרה של תורה שהוא קיים לעולם ועד על אחת כל"ל ומיבא מי ואות ו' בתוקה: (ד) שם אשנה שאהיה זקן: (ה) שם אלא למוד מהכבוד: (ו) שם דר' טרפון משום דעשיר גדול: (ז) שם וכי דוד כהנים היו אלא מה כהן וטול: (ח) רש"י ד"ה אלא וכו' דאם שרי ליה:

מוסף רש"י

אל תעשם עטרה. לדברי תורה, להתגדל בהם. שלא תלמוד על מנת לימול עטרה שיקרלו אותך רב ותתגדל בה. ואל תעשם קרדום לחפור בה. שאדם עושה בו מלאכה, וכן לא תלמוד אותה על מנת שאם תצטרך לגרוות שתלמד אותה בשכר, אלא על מנת ללמד בתום (אבות פ"ד מ"ה).

תוספות

הוקפלו כו' מותרות משום גזל. שהבעלים מפקירין אותם: ופטורות מן המעשר. ספקר: שנשתמשתי בכתרה של תורה. שהניחו אותו האיש בשביל כבוד תורתו: [א"ה אמאי ציער]. מאי הוה ליה למעבד היון שלא היה רולה להניחו בענין אחר בשלמא אי הוה שניק ליה כי אמר הוקפלו רוב המקצועות ניחא שהיה מצטער על מה שלא אמר לו: לאהבה את ה' אלהיך. משמע מתוכת הכבוד ולא לכבוד עצמך: שרו לי תיגראי. כלומר פסוק דין שלי תחילה:

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל' י ופ"י מהל' תשובה הלכה ד טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' כא בהג"ה:

כה ד סמג עשין ג [טוש"ע שם]:

כו ה מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל"י [ופכ"א מהל' סנהדרין הל' ו] סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ה [וטוש"ע חו"מ סי' טו סעי' ח]:

תורה אור השלם

1. וְהִסְבּוֹתִי פְּנֵי מֵהֶם וְחִלְּלוּ אֶת צְפוּנִי וּבָאוּ בָהּ פָּרִיצִים וְחִלְּלוּהָ:
יחזקאל ז כב
2. בָּהּ בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַּשְׂדָּאָה: דניאל ה ל
3. לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאָרֶךְ יָמֶיךָ לְשֶׁבֶת עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: דברים ל כ
4. קְשָׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ כְּתָבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:
משלי ז ג
5. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
משלי ג יז
6. עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: משלי ג יח
7. וְהָיָה אֲנִי אֵלֶךְ מֵאִתֶּךָ וְרוּחַ יְיָ יִשָּׂאֲךָ עַל אֲשֶׁר לֹא אֵדָע וּבָאתִי לְהַגִּיד לְאַחְאָב וְלֹא יִמְצָאֲךָ וַהֲרָגַנִי וְעַבְדְּךָ יָרֵא אֶת יְיָ מִנְּעֻרָי: מלכים א יח יב
8. יְהַלֵּךְ זָר וְלֹא פִיךָ נָכְרִי וְאַל שְׂפָתֶיךָ:
משלי כז ב
9. וּבְנֵיהוּדָה בֶּן יְהוֹיָדָע וְהַכֹּרְתִי וְהַפְּלֵתִי וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ:
שמואל ב ח יח
10. וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לְךָ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כא ח

גליון הש"ס

גמ' אוי לו שנשתמשתי. עיין ב"ק דף נט ע"ב ומהרש"א מ"ל שם: שם כיון שפרצום נעשו חול. עיין במס' ע"ז דף נב ע"ב: שם שרו לי תיגראי ברישא. עיין שבועות דף ל ע"ב:

פירוש הרא"ש

מותרות מן הגזל. דמסתמא הפקירום הבעלים והפקר פטור מן המעשר: משום סניות מילתא. דבר שוי וגנאי היה לו אם לא יאמר להם שיאכלו ולא מנדיבות לב אמר כן: אוי לי שנשתמשתי בכבוד תורתי. על שנפטר מאותו האיש בשביל כבוד תורתו: בה בליליא. באותו הלילה ששתו בכלי בית המקדש הוא ואמריו: אמאי צעריה ההוא גברא. דמסתמא כל בעלי נכסים בקיאין בדין זה: א"ה אמאי ציער נפשיה. לכיון דשמע שלא להרגו על שגנב תתניו היה לו לירא שבודאי יעשה כן וא"ה אמאי מצטער והלא יפה עשה שהניל את עצמו מן המיתה ואף בלא מיתה נמי אמרינן לקמן שרי ליה לאיניש לאודועי נפשיה בתתרא דלא ידעין ליה: ומשני כיון דעשיר גדול הוה היה לו לפייסו בדמים ולשלם לו כל התאניס שגנבו לו: עשה דברים לשם פעלם. לשמו של הקב"ה שפעל הכל למענהו: ודבר בהן לשמן. כל דבורך ומשאך בדברי תורה יהיה לשם התורה כגון לידע ולהבין ולהוסיף לקח ופלפול ולא לקנטר ולהתגאות: ולא תעשם עטרה להתגדל בהם. שתלמוד כדי להתעטר ולהתגדל: ולא קרדום לחתוך בהם. שתלמוד כדי שתהיה כלי מלאכתך להתפרנס בה: באתרא דלא ידעי ליה. כדי שלא יזלזלו בכבוד תורתו ויענשו: שרו לי תגראי ברישא. פסקו לי דיני כדי שלא אתבטל מלמודי: לכל דבר שבקדושה. כגון לדבר שילה גדול ומקודש:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לפתוח ראשון. בקריאת התורה שקורא ראשון: **ולברך ראשון.** ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם: **וליטול מנה יפה ראשון.** אם בא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו שני חלקים שויש וכהן בורר לי זו מהן שירלה: **והלך זו ארונא.** סעודת המלך כשהולך ממקום למקום. ארונא בלשון יון סעודה. לשון אחר שותפות שיש לו למלך בבהמות דארונא לשון שותפות מדכתיב (במדבר כא) כי ארנון גבול מואב כין מואב וכין האמורי: **עבדא דנורא אנא.** עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורים מכרגא. ולא הוי כמודה בעבודת כוכבים דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרגא. וכי קאמר לורבא מרבנן רבותא קאמר דאפילו לורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן פטורים לעבודת כוכבים והוא נבו לשמים כדכתיב[ה] ה' אלהיך אש אוכלה הוא: **אנא.** יעד: **זביה לבי נורא.** מכרו לעובדי האש שמניתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן: **רוב עליס להפקה ניתנו.** ואינו כמוכרו לעבוד עבודת כוכבים דהא איכא למימר בהתירא וכל היכא דאיכא למימר תליגן: **מתני' עד הקליר עד שיחילו העם לקלור קליר חטים.** דהא הוא דחשיב להו לאנשי וקרו ליה קליר סתם: **הכל לפי מקום גדול.** כלומר משתמע בכל מקום מיקרי קליר קליר חטים אבל אם במקום גדול הורגלו לקרות לקליר שעורים קליר סתם הכל לפי מקום גדול. וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום גדול שאם היה בהר הולכין אחר זמן קליר של הר שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה והגיע קליר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קליר של הר אסור עד שיגיע קליר של הר וכדאיתא בגמרא: **עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה.** ג' זמנים הן של גשמים וכל זמן קרי רביעה על שם שהגשמים רובצים על האדמה. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כל כך כרביעה ראשונה ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו לא בעי עד שתעבור אפילו כי אחר עד שיהו הגשמים משום שאין זמנן קבוע. אע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דכיון דאין לידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לילד אמרינן דבזמן יולדתה חל נדרו ולא בילדתה ממש. כך נראה בעיני: **עד שילא ניסן לולו.** דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דווקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה: ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים. ונראה בעיני דהיינו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא מחית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכא נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה כגשמים לא מחית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר. ולאייה לדבר מדאבעיא לן בירושלמי [פ"ח ה"ג] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ובודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שיודע היה שיכול לדחותו לא מחית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאמר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר הילכך גשמים שאין לידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים עד שיהו גשמים. בחאה לשון שאמר מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד כרביעה שניה לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורשב"ג מיקל בפי ואמר עד זמן רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים ובגמרא מפרש זמנן: גמ' אסור עד שיגיע הקיץ בגליל. דבתר מקום נדרו אזלינן ומסתבכא הא"ה לקולא: מחלוקת עד הגשמים. דת"ק בעי לידה של רביעה שניה ורשב"ג סבר זמן רביעה שניה דגשמים משמע לת"ק לידת גשמים וגם משמע לשון רביס ומיעוט רביס שניס: **אבל עד הגשם.** לשון זמן גשם וגם משמע לשון זמן רביעה ראשונה:

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ד מהל' כלי המקדש הל"ב [טוש"ע יו"ד סי' קסז סעי' ד] מ"מ סי' קסז סעי' ב]: **כח ב** מיי' פ"ו מהל' תש"מ הל' י סמג עשין ג טוש"ע יו"ד סי' רמג סעי' ל ב וטוש"ע חו"מ סי' קסב סעי' ה: **כט** ג טוש"ע יו"ד סי' קמז סעי' ב בהג"ה: **ל** ד מיי' פ"ט מהל' ע"ז מה"ז סמג לאוין מה טוש"ע יו"ד סי' קנא סעי' ח: **לא** ה מיי' פ"י מהל' נדרים הל"ט [ל] סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יב וסעי' יד: **לב** ו מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעי' יח: **לג** ז מיי' שם טוש"ע שם סעי' יט: **לד** ח מיי' שם הל' י טוש"ע שם סעי' יג: **לה** ט מיי' שם הל"ח טוש"ע שם סעי' יח:

מוסף רש"י

לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד, בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש (גיטין נט:) לקרות בס"ת (מו"ק כח:). **ולברך ראשון.** בסעודה (גיטין נט:) ברכת המזון (מו"ק כח:) בזמון (הוריות יב:). **וליטול מנה יפה ראשון.** אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשוה אומר לו ברור וטול לחה שתראה (גיטין נט:). **מנדה בלו והלך.** לריש לוה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה (ב"ב ח:). **מנת המלך.** מגבת ממס שהן מטילין תמיד על בני המדינה (שם). **ארנונא.** עשורי תבואות וכהמות מדי שנה בשנה (שם). **עד הגשמים.** דאמר קונם אם אהנה מדבר זה עד הגשמים (תענית ו:). **עד שתרד רביעה שניה.** בנדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה, שמהלן ואילך מקולקלות הדרכים ומלוסות מפני הגשמים, ל"א עד הגשמים משמע תמי דהייט רביעה שניה (שם). **עד הגשם.** דגשם לא משמע אלא חדא רביעה, ולדברי הכל כשהגיע זמנה של רביעה ראשונה מותר (ראמ"ה בשמו).

לפתוח ראשון. לקרות בספר תורה: **ולברך ראשון.** בברכת המוציא מן הארץ: **וליטול מנה יפה ראשון.** בברכת המזון: **וליטול מנה יפה ראשון.** כשמולק עם אחיו הכהניס[ט] בלחם הפנים (ח): **מנדה בלו והלך וגו'.** מקרא הוא בספר עזרא: **לא יהיבנא אדרגה.** איני רואה ליתן מס בשביל שאני חכם: **עבדא דנורא.** עבד של עבודת כוכביס פטורים אני ואיני רואה ליתן מס. ורא"ש אם עבודת כוכביס: **אנא.** יעד: **לפני עור.** דאיניהו קא עבדי מינה לזרך עבודת כוכביס: **להסקה ניתנו.** וכמוכר לאסקה דמי ולא לעבודת כוכביס: **מתני' אמר קונם שאיני טועם עד הקליר.** עד שיתחילו לקלור חטין קאמר ולא קליר שעוריס וקליר שעוריס הוי מוקדם: **אם היה בהר.** בשעת הגדר אע"פ שירד בבקעה אסור עד שיתחילו לקלור בהר: **אמר קונם שאיני טועם עד הגשמים.** לו שאמר שאיני טועם עד שיהו גשמים אסור עד שתרד רביעה שניה דגשמים משמע שניס: **רביעה שניה.** מפרש בגמרא: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה כיון שהגיע זמנה מותר: **אמר קונם שאיני טועם עד שיפסקו גשמים אסור עד שילא ניסן כולו דברי ר' מאיר.** רבי מאיר לטעמיה דאמר במסכת תענית בפ"ק[ו] עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שילא ניסן רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח: **גמ' תניא** [ז] **הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל: עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר וכו': אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים** [ח] **אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר**

מיתיבי

[ט] אלפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון [י] אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר [יא] לא יהיבנא אכרגא דכתיב [יב] מנדה בלו והלך לא שליט למירמא עליהון וא"ר יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא ואמר רבא [יג] שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא אכרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה קאמר רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא [יד] לפני עור לא תתן מכשול א"ל [טו] רוב עצים להסקה ניתנו: **מתני'** [טז] **עד הקציר עד שיתחיל העם לקצור קציר חטין אבל לא קציר שעורין הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה** [יז] **עד הגשמים עד שיהו הגשמים** [יח] **עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו גשמים עד שיצא ניסן כולו דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר** [יט] **עד שיעבור הפסח: גמ'** [כ] **הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל: עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר וכו': אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים** [כא] **אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר**

מסורת הש"ס

[ה] ועיין תוספות חולין פז. סד"ה ומיינן], [ו] ב"ב ח., [ז] תענית ו:, [ח] [תוספתא פ"ד], [ט] [ער' משק שלמה], [י] [דף ה.], [יא] רש"ל מ"ז, [יב] [דברים ד], [יג] בס"ל טוסף: פסולים.

תורה אור השלם

1. וּלְבַם מְהוֹדְעִין דִּי כָל כְּהַנַיָּא וְלֵוָיָא זַמָּרַיָּא תָּרְעַיָּא נְתִינַיָּא וּפְלַחֵי בֵּית אֱלָהָא דְּנָה מִנְדָּה בְּלוֹ וְהֵלֶךְ לָא שַׁלִּיט לְמִרְמֵא עֲלֵיהֹם:
עזרא ז כד
2. לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ:
ויקרא יט יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וליטול וכו' הפיוס הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה לא יהיבנא וכו' אכס הס"ד ואח"כ מ"ה מנדה בלו וכו' עזרא הס"ד ואח"כ מ"ש עבדא: (ב) ד"ה אבל אם אמר וכו' ולמר כלאת ליה דגשם חדא רביעה משמע ועד שיגיע זמנה כו' הס"ד:

פירוש הרא"ש

לפתוח ראשון. להיות ראש המדברים בכל קבוץ עם לדבר ולדרוש תחלה: **ולברך ראשון.** בתורה וברכת המזון וכשיושב בסעודה יפיתו לו מנה יפה תחלה: **מנדה בלו והלך.** כורש מלך פרס לוה שלא ישאלו מס לאנשי כנסת הגדולה וכיון שמן הדין פטור שרי ליה למימר כדי שלא יגזלו ממונו: **מנת המלך.** קיוס על הקרקעות: **זו ארנונא.** עשור בהמות: **עבדא דנורא אנא.** עבודת כוכבים שעובדים לאש: **לצורבא דרבנן.** דלא מיישינן שמא יתפקר לגזול יותר התירו לו לומר שהוא עבד של המשרתים העובדים עבודת כוכבים: **הוה ליה אבא.** יער: **לפני עור לא תתן מכשול.** דעובדי כוכבים מלווים על עבודת כוכבים ושמא יעבו ממנה לגמים ונויי עבודת כוכבים: **רוב עצים להסקה ניתנו.** וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר היתר תליגן והכי אמרינן במסכת ע"ז: **מתני' עד הקציר.** ולבם מהודעין די כל כהניא ולויא זמריא תרעיא נתיניא ופלחי בית אלהא דנה מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם: עזרא ז כד. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יי: ויקרא יט יד

מוסף הש"ס

(ה) רש"י ד"ה וליטול וכו' הפיוס הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה לא יהיבנא וכו' אכס הס"ד ואח"כ מ"ה מנדה בלו וכו' עזרא הס"ד ואח"כ מ"ש עבדא: (ב) ד"ה אבל אם אמר וכו' ולמר עזרא לא תתן מכשל כלאת ליה דגשם חדא רביעה משמע ועד שיגיע זמנה כו' הס"ד:

תוספות

הנודר עד הקציר. וכמקומו יש קליר חטים וקליר שעורים עד שיתחיל קליר חטין דקליר המיוחד קאמר: הכל לפי מקום נדרו. כלומר מה שאמרנו קליר חטין הייט במקום שיש קליר חטין אבל אם אין במקומו אלא קליר שעורין [שעורין] קאמר ולא מליגן בקליר חטין דעלמא וגם לענין זה אזלינן אחר מקום נדרו שאם היה בהר קליר הר קאמר וכי נמי מטוא קליר דבקעה אינו אסור עד קליר דהר: עד הגשמים שיהיו נשמים ביצד עד שירד רביעה שניה. דבא"י לא היו יורדין גשמים כ"א ג' פעמים וקורין להם רביעות: רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שניה. כי נמי לא ירדה וגגמ' מפרש אימתי זמנה: עד שיצא ניסן כו'. דעד ניסן זמן ירידת גשמים: עבדא דנורא אנא. כלומר שהוא משועבד לכהנים של אותה עבודת כוכבים שעבדיהם פטורין מן המכס ואינו נראה כמודה להם שהדבר ידוע [דליפטור] ממס [אמר הכי]: האיבא לפני עור. שיעשו לגמים או נגין לפני עבודת כוכבים: רוב עצים להסקה. וכל היכא דאיכא למתלי בהיתירא תליגן מכאן יש לגמוד שאסור לגלות מעות לגורך בנין עבודת כוכבים או לגורך תכשיטיה כ"ש למכור להם משמשין ודברי מיפלות כגון בגיעים ומחטות וספרים[ט] והמעות יגליה: אינו אסור עד שיגיע בגליל. במקום שנדר: מחלוקת דאמר עד הגשמים. [בהא אמרינן עד] רביעה שניה נדר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אי לא עד שתרד אי עד הזמן אבל אמר עד הגשם עד זמן קאמר פירוש רביעה ראשונה:

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

הבכירה בג'. במרחשון: **נראש חדש נסליו.** הוי רביעה אחרונה: **נשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא נגודר.** (ה) דהגודר (ו) בין עד הגשם בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשם בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה כמאן אזלא וכו' כמאן דרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן (ז) גמליאל דמקיל הכא גבי נדריס דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה ראשונה ושניה ואם ראשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא אאי דאמר שניה נגודר הייגו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה ראשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ואם אני: **דתניא.** הרואה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רואה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ואם הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו פיומא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ואם השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט וכריתא דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני: והתניא הגשמים סבירא להו לרבנן דלטפויי קאתי ורשב"ג סבירא לי' דאפי' בכי הא מוקמינן ליה אדייקי דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא אי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר וכלכתיבנא כי אמר עד הקליר אמאי מיתסר עד שיתחילו העם לקצור הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקליר אע"פ שאין קוצרין עדיין דהא כי היכי דאין להמשכתו זמן קבוע ה"נ אין קבע להתחלתו והוה ליה כעד הגשם לאו קושיא היא דבגשם משום דידעינן זמנה של רביעה וכלתניא בסמוך אזלינן בתריה אבל קליר לא ידעינן זמניה שהכל הוא לפי האלונות שיש מבכרות ויש מאחרות הילכך כיון דלא ידעינן זמנה על כרחין אית לן למיזל אחר קליר ממש. כנ"ל: **מיתיבי וכו' בכירה ראשונה בשלשה בו.** במרחשון: **אפילו.** אחרונה: **אין היחידים מתענין.** תלמידי חכמים המתענין ומתפללין על הגשמים כדתנן בפ"ק דתענית (ד' י.) התחילו היחידים מתענין: **נשאול.** ותן טו"מ בברכת השנים: **להתענות.** אם לא ירדו: **נגודר.** שאם נדר עד הגשמים אסור עד שיגיע זמן רביעה ראשונה: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ הא דידע דמעבראבא שתא הא דלא ידע

מיתיבי (ו) איזוהי זמנה של רביעה הבכירה בג' בינונית בשבעה אפילה בעשרים ושלשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה רבי יוסי אומר בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובחודש בסליו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה לישאל שלישית להתענות אלא שניה למאי ואמר רבי זירא לנודר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא (ז) רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה כמאן כרבי יוסי (ח) ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני'** (ט) קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה (י) עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר (יא) הראשון: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר (יב) אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ הא דידע דמעבראבא שתא הא דלא ידע

והתניא

לאמר דבעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא אודו אפי' לא ידו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ה"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כלילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [פ: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם אימר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי עיקר מדשיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דייקי דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשוטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו ראיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי להביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דמורה זמן מ' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דדחי לאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני מוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו':

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יח:
לז ג מיי' שם הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעי' ז:
לח ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ח וע"ש:
לט ה טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ז בהג"ה וטוש"ע חו"מ סימן מג סעי' כח:
מ ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל"י סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ח [טור חו"מ סי' תכח]:

פירוש הרא"ש

הבכירה בג'. כו'. וכולם במרחשון: היחידים. ת"ה שמיוחדים במעשיהם: רביעה ראשונה לשאול. שאז מתפללין ותן טל ומטר קוץ מן הגולה: שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים: אמר ר' זירא לנודר. כדאמרי' במתני': ואמרינן עלה כו'. מייתי לאיה דאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך דאיירי אף בשאמר עד הגשם: כמאן כר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג. והא דמצלינ"ן רשב"ג ירידת רביעה שניה לא לנודר אלא שאמר אסור להלך בשבילי הרשות. ומשני הוה דאמר עד הגשמים: מתני' עד ר"ח אדר אדר הראשון. עד סוף אדר אדר הראשון. ובאיזה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר סתם: גמ' אדר הראשון כותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון: הא דידע דמעבראבא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ר' זירא לנודר להעודר אסור עד זמן כל"ל ותיבות בין עד הגשם בין עד הגשמים נמחק: (ב) ד"ה ואמרינן וכו' דאפי' רשב"ג דמיקל הכא:

מוסף רש"י

הבכירה. לאשונה, ולקמן מפרש למאי הלכתא ניכוו, יוהא יש בו ג' זמני גשמים (תענית ו.). אפילה. אחרונה, כמו (שמות טו) כי אפילות הנה (תענית ו.). בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה. בכירה בז' במרחשון ובינונית בי"ז ואפילה בכ"ג, וכולהו הני תלתא יוהא קרי לה (שם). אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו. דאמרינן בסמוך שלשת להתענות, והואיל חזנן שלשת בראש חדש הוא אין לחידים להתענות. יחידים, חסידים (שם). ראשונה לישאל. לשאול מטלן ומילך ותן טל ומטר (שם). שלישית להתענות. שאם לא ירדו גשמים עד זמן רביעה שלישית אפילו פעם אחת מתענין היחידים שני וחמישי ושני (שם). שירדו שבעה ימים זה אחר זה. שירדו גשמים עכשיו ולא פסקו עד יום שביעי וירדו ז' ימים זה אחר זה (שם). כו' יוסי. דאליבא דר' יוסי הכי הוו בין רביעה לאשונה ושניה לו שניה ושלישית, דראשונה בי"ז ושניה בכ"ג שהיינו ז' ימים עם שניה ימי רביעה, ומכ"ג עד ל' ז' ימים בלא יום רביעה אחרונה, דלכולהו תנאי לא הוי הכי, דלר"מ דאמר לאשונה בג' ושניה מ' ליכא בין זו לזו אלא ארבעה ימים, בין שניה לשלישית יש ד' ימים, ולר' יהודה בין לאשונה לשניה ד' ימים אבל בין שניה לשלישית יש ז' ימים (שם).

תוספות

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה. כלומר לאשונה בשלשה במרחשון בינונית כו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו': אין היחידים מתענין. בפ"ק דתענית (דף י.) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שיהו גשמי': רביעה ראשונה לשאול. לומר ותן טל ומטר שלא בגולה ובגולה כמו אם אין שואלין עד ששים בתקופה: להתענות. שם לא ירדו: אלא שנייה. למה אחכה ואמר רבי זירא לומר שאם נדר עד הגשמים שניה ברוב שנים והרי אתה רואה ברים פרקין דדחי לאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני מוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו': הגשמים כלל אלא בזמנן אלא לדידכו נהי דקפדינן בירידה ממש אודו לי מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת רביעה לאשונה ולא פסקו אפי' הכי אודו לי דכיון שנמשכו עד רביעה שניה תוכת רביעה שניה עליהן ושלים ליה נדריה. וקס"ד דבנודר עד הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה לאשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה לאשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כלילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה לאשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [פ: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם אימר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי עיקר מדשיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דייקי דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשוטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו ראיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי להביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דמורה זמן מ' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והרי אתה רואה ברים פרקין דדחי לאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני מוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברים מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו':

עד

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות